

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Ратнікова Дмитра Геннадійовича

«Інтегративна діагностика економічної спроможності підприємств у мультипроектному середовищі будівельного девелопменту», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми та її значення для розвитку науки і практики

Дисертація присвячена дослідженню інтегративної діагностики економічної спроможності підприємств, що діють у мультипроектному середовищі будівельного девелопменту. Актуальність цієї проблематики визначається не тільки високою мінливістю фінансових, виробничих і кадрових умов функціонування підприємств, а й тим, що результативність окремого будівельного проекту залежить від ресурсного стану та управлінської здатності підприємства в цілому. Традиційне оцінювання за фінансовою звітністю відображає переважно вже досягнуті результати, тоді як керівникам, інвесторам, замовникам і публічним інституціям потрібна інформація про спроможність підприємства виконати майбутні зобов'язання, адаптуватися до ризиків і підтримувати одночасне виконання кількох проектів.

Практичний вимір теми посилюється завданнями відновлення житлового фонду та інфраструктури України, зміною ланцюгів постачання, дефіцитом кваліфікованих кадрів і переходом до індустріалізованих та префабрикованих технологій. За таких умов особливо важливо, щоб діагностичні інструменти поєднували кількісні характеристики діяльності з експертними оцінками організаційної готовності, а управлінські рекомендації враховували невизначеність. Обрана тема відповідає цим запитам і має виразну міждисциплінарну спрямованість, поєднуючи економіку підприємства, стратегічний менеджмент, багатокритеріальний аналіз і моделювання ризиків.

2. Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами і темами

У вступі наведено зв'язок дослідження з науково-дослідними та науково-пошуковими темами, що виконувалися в Київському національному університеті будівництва і архітектури та Академії будівництва України. Зокрема, результати щодо оцінювання логістично-організаційної готовності будівельного підприємства, цифрових інструментів девелоперського управління та координації взаємодії інституційних учасників співвіднесено з відповідними зареєстрованими темами. Такий зв'язок розкрито через конкретні напрями авторського внеску.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Логіка дослідження є послідовною: теоретичне уточнення категорії економічної спроможності та аналіз умов функціонування будівельних підприємств створюють передумови для формування системи показників; далі автор розробляє методичний інструментарій агрегування різнорідних даних, визначення ваг і ранжування альтернатив, а завершальним етапом є сценарна перевірка стійкості результатів. Така послідовність пов'язує поставлену мету, завдання, методи та одержані висновки.

Обґрунтованість методичних результатів підтримується поєднанням нечітко-логічного моделювання, методу аналізу ієрархій, методів TOPSIS і PROMETHEE та імітаційного моделювання Монте-Карло. Інструменти застосовано для різних функцій: оброблення якісних і кількісних параметрів, визначення відносної вагомості складових, упорядкування стратегічних альтернатив і дослідження мінливості оцінок. Достовірність підсилюється розглядом розподілів результатів і сценаріїв варіювання, а не обмежується одним детермінованим рейтингом. Водночас надійність висновків залежить від коректності вихідних даних, експертних суджень і прийнятих припущень, що обговорюється нижче як напрям для подальшого методичного уточнення.

Емпірична та аналітична частини охоплюють обмеження діяльності будівельних підприємств, приклади трансформації житлової політики в країнах Західної Європи та моделі оцінювання спроможності й вибору стратегій. У сукупності матеріали дають підстави розглядати запропоновану систему як інструмент підтримки управлінського аналізу, хоча її використання для конкретного підприємства має супроводжуватися налаштуванням показників під його масштаб, спеціалізацію та структуру портфеля проєктів.

Дисертаційна робота Ратнікова Д. Г. є самостійним дослідженням, результати якого не відтворюють положень його кандидатської дисертації «Підвищення конкурентоспроможності трудового потенціалу найманих працівників в Україні в умовах глобалізації» (спеціальність 08.00.07, 2010 р.). Кандидатська робота була присвячена конкурентоспроможності трудового потенціалу найманих працівників, тоді як у поданій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук дисертації досліджуються теоретико-методологічні засади інтегративної діагностики економічної спроможності підприємств будівельного девелопменту в мультипроєктному середовищі. Відмінність предмета й об'єкта дослідження зумовила формування окремої наукової проблематики, дослідницької логіки та методичного інструментарію. Попередня кваліфікаційна робота не становить концептуальної, методологічної чи модельної основи докторської дисертації, а її результати не використано як повторно подані наукові положення.

4. Наукова новизна одержаних результатів та їх значення

Науковий доробок дисертації полягає у розвитку теоретико-методичних засад інтегративної діагностики економічної спроможності будівельних підприємств. До ключових результатів належить системне трактування

економічної спроможності як характеристики, що об'єднує фінансово-економічні, операційно-виробничі, управлінські, кадрові та логістично-організаційні компоненти. Таке бачення розширює традиційний фокус на фінансових показниках і дає змогу оцінювати готовність підприємства забезпечувати виконання проєктних зобов'язань у мінливих умовах.

Важливим методичним результатом є розроблення багаторівневої нечітко-логічної системи оцінювання, у якій показники окремих функціональних блоків агрегуються в інтегральну характеристику. Подальше використання АНР дає змогу структурувати експертні судження щодо ваг складових, а методи TOPSIS і PROMETHEE забезпечують зіставлення стратегічних альтернатив за обраними критеріями. Сценарна апробація з використанням імітаційного моделювання розширює можливості аналізу результатів: управлінське рішення оцінюється з огляду на його стійкість до змін вихідних припущень.

До прикладно значущих положень належать модель оцінювання логістично-організаційної готовності та готовності до префабрикованих рішень, а також використання інтегральних оцінок для обґрунтування стратегій розвитку підприємств. Наукове значення цих положень полягає в інтеграції діагностики поточного стану підприємства з оцінюванням його можливостей у майбутній проєктній діяльності. Їх новизну слід розглядати насамперед у контексті системного поєднання компонентів і процедур, а не ізольовано як застосування окремих відомих математичних методів.

5. Теоретичне і практичне значення результатів

Теоретичне значення роботи пов'язане з уточненням змісту категорії економічної спроможності підприємства та її відмежуванням від суміжних понять потенціалу, ефективності, конкурентоспроможності й життєздатності. Запропонована структуризація може слугувати основою для подальших досліджень економічної діагностики підприємств, що працюють у проєктно-орієнтованих і ресурсомістких галузях. Методичний внесок полягає в послідовному поєднанні діагностування, багатокритеріального вибору та аналізу стійкості управлінських альтернатив.

Практичне значення підтверджується наведеними у вступі відомостями про впровадження результатів у діяльність ТОВ «Архітектурно-будівельні новації», ТОВ БФ «Альфа-Сервіс», Інституту місцевого розвитку, Академії будівництва України та в освітній процес Київського національного університету будівництва і архітектури. У разі належного документального підтвердження ці матеріали засвідчують можливість застосування розробок для аналітичного оцінювання будівельних підприємств, підготовки управлінських рішень, науково-експертної діяльності та викладання дисциплін економічного і управлінського спрямування.

6. Повнота викладу наукових результатів у наукових працях

Публікаційний доробок здобувача охоплює позиції 309–357 списку використаних джерел. Кожну з наведених позицій зіставлено з тематикою та заявленими результатами дисертації за бібліографічними відомостями й описом авторського внеску, поданим у рукописі. Монографія та монографічні розділи

[309–311] формують теоретичний і галузевий контекст дослідження. Безпосередньо методологічні положення роботи відображено, зокрема, у працях про нечітко-логічне моделювання ланцюгів постачання у префабрикованому будівництві та гібридну систему підтримки відновлення інфраструктури [312; 313], еволюцію економічної діагностики [320], формування інтегративної системи оцінювання [327; 340], трансформацію категоріального базису [330], а також оцінювання стратегій, портфелів проєктів і латентних дисбалансів [324; 326; 331–333].

Публікації [314–319; 321–323; 325; 328–329; 334–338; 341–342] висвітлюють суміжні напрями цифрового управління, організаційної адаптації, ESG-орієнтирів, фінансової стійкості, фінансових технологій та функціонування інфраструктури. Водночас із центральними результатами дисертації безпосередньо кореспондують праці щодо стратегічних напрямів розвитку, каскадних фінансово-ресурсних дисбалансів, системи інтегративної діагностики, трансформації категоріального апарату, багатокритеріального аналізу портфеля проєктів, латентних дисбалансів і економічної адаптивності [324; 326–327; 330–333; 339–340]. Матеріали конференцій [343–357] відображають апробацію положень на різних етапах дослідження, зокрема підходів до економічної спроможності, цифрового управління, багатокритеріального вибору та сценарного оцінювання. Отже, публікаційний масив тематично різноплановий: низка праць безпосередньо висвітлює основні результати, тоді як інші формують ширший галузевий контекст. Оцінюючи повноту оприлюднення, важливо враховувати не лише кількість позицій, а й безпосередність тематичного зв'язку кожної праці з результатами дисертації.

У співавторських публікаціях наведено відомості про особистий внесок здобувача, що надає можливість для розмежування авторських результатів і спільно одержаних напрацювань. Бібліографічна структура загалом свідчить про апробацію результатів у монографічних виданнях, фаховій періодиці та матеріалах наукових заходів.

7. Дотримання вимог академічної доброчесності

У тексті дисертації наведено заяву про самостійне виконання дослідження та зазначено, що використання ідей, результатів і текстів інших авторів супроводжується посиланнями на відповідні джерела. У переліку праць подано відомості про авторський внесок у співавторські публікації.

За результатами всебічного розгляду дисертації та наукових праць здобувача порушень академічної етики й методологічних засад наукової діяльності не виявлено. Перевірку дисертації, проведену в КНУБА за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism, завершено без встановлення недоброчесних текстових запозичень. Загальний коефіцієнт текстової подібності становить 1,27 %, що свідчить про високий рівень оригінальності дослідження. Повний звіт подібності надано офіційному опонентові для ознайомлення. Виявлені збіги стосуються переважно усталеної наукової термінології, дефініцій і загальноприйнятих мовних конструкцій.

Посилання на використані джерела оформлено належним чином, вимог цитування дотримано. У тексті дисертації послідовно розмежовано авторські положення та результати й наукові ідеї інших дослідників. Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації даних не встановлено. У співавторських публікаціях окреслено особистий внесок здобувача, що відповідає принципам відповідального наукового співробітництва. Логічна побудова дисертації, аргументованість результатів і цілісність методологічного підходу засвідчують самостійний характер дослідження та дотримання загальновизнаних стандартів академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи наукову спрямованість і цілісність дослідження, вважаю за доцільне звернути увагу на окремі положення, які можуть бути предметом наукової дискусії та подальшого методичного розвитку:

1. Потребують точнішого розмежування часові та змістові характеристики відновлення (підрозділ 1.2, с. 66–89). У розділі використовуються контексти післявоєнного й післякризового відновлення, а також історичний досвід реконструкції після Другої світової війни. Однак ці ситуації можуть істотно відрізнятися за масштабом руйнувань, доступом до фінансування, станом інституцій і тривалістю невизначеності. Було б доцільно визначити, які саме фази відновлення маються на увазі в дисертації та які характеристики цього контексту є принциповими для функціонування будівельних підприємств. Таке розмежування посилює коректність подальшого використання поняття «умови відновлення» в теоретичних і прикладних висновках.
2. У роботі систематизовано види префабрикованих конструкцій і наведено їхні потенційні переваги, зокрема скорочення строків будівництва, підвищення якості та можливе зниження витрат (підрозділ 1.3, с. 90–108). Однак ці ефекти істотно залежать від обсягів і серійності замовлень, завантаження виробничих потужностей, транспортних відстаней, початкових інвестицій, логістичних обмежень і готовності проектної документації. Тому потребує докладнішого обґрунтування, за яких умов префабрикація підвищує економічну спроможність підприємства, а за яких може створювати додаткові фінансові чи організаційні ризики. Це особливо важливо з огляду на включення готовності до префабрикованих рішень до логістично-організаційного блоку запропонованої системи оцінювання.
3. На с. 148–163 переконливо окреслено обмеження оцінювання за окремими фінансовими показниками й аргументовано потребу в комплексному підході. Однак перехід до нечітко-логічного моделювання, багатокритеріального аналізу та імітаційного моделювання можна було б обґрунтувати переконливіше через зіставлення з іншими класами методів оцінювання: наприклад, індикаторними, економетричними або рейтинговими моделями. Такий порівняльний аналіз дав би змогу чіткіше показати, які саме дослідницькі завдання не розв'язують наявні підходи та в чому полягає перевага обраної методологічної конструкції.
4. Архітектуру інтегрованої методології в підрозділі 2.3 варто чіткіше пов'язати з типами невизначеності та передумовами застосування кожного методу. Нечітко-логічне моделювання, багатокритеріальний аналіз та імітаційне

моделювання описано як взаємодоповнювальні інструменти (с. 148–164). Водночас для методологічної цілісності важливо уточнити, які саме характеристики даних або управлінської проблеми зумовлюють вибір кожного з них: нечіткість експертних суджень, стохастична мінливість параметрів чи невизначеність сценаріїв. Також бажано докладніше показати, як результати одного етапу передаються на наступний і як запобігають повторному врахуванню тих самих факторів у різних методичних блоках.

5. Перехід від нечіткої оцінки до одного числового значення потребує методологічного пояснення. На с. 175–180 описано дефазифікацію, зокрема метод центра ваги, після чого сформовані індекси використовуються в подальшому багатокритеріальному аналізі (с. 201–202). Дефазифікація забезпечує зручне числове представлення, але водночас згортає нечіткий результат до одного значення та може приховати ширину або форму його розподілу. Варто було б обґрунтувати, чому точкової оцінки достатньо для наступних етапів, і пояснити, чи зберігається інформація про невизначеність вихідної нечіткої множини.

6. У підрозділах 4.1.2–4.1.6 (с. 269–309) модель поєднує характеристики підприємства з оцінками його готовності до конкретних проектних і технологічних завдань. У мультипроектному середовищі показники можуть формуватися на різних рівнях — підприємства, окремого проекту та портфеля. Було б корисно чіткіше описати процедуру переходу між цими рівнями: як агрегуються різноспрямовані проектні дані, як враховується розмір портфеля та як відокремлюється стійка організаційна спроможність фірми від тимчасових характеристик окремого об'єкта.

7. У підрозділі 4.1.5 (с. 282–285) готовність до префабрикованих рішень розглянуто як частину логістично-організаційної складової. На практиці така готовність охоплює не лише забезпеченість постачання й координацію робіт, а й сумісність проектних рішень, наявність виробничої інфраструктури, стандартизацію компонентів та спроможність учасників ланцюга постачання працювати за узгодженими вимогами. Розмежування цих чинників і визначення меж застосування відповідного індикатора посилює його зовнішню валідність для різних типів будівельних підприємств.

8. У підрозділах 5.1–5.3 (с. 370–466) сценарне моделювання дає змогу дослідити стійкість інтегральних оцінок і результатів ранжування. Водночас у роботі можна було б чіткіше розмежувати загальну стійкість рангу альтернатив і практичну чутливість управлінського вибору: близькі значення інтегральних оцінок можуть мати різні наслідки для підприємств із неоднаковими фінансовими резервами та портфелями проектів. Розширення інтерпретації в напрямі управлінських порогів або умов переходу від однієї стратегії до іншої поглибило б прикладний зміст отриманих сценаріїв.

Наведені міркування мають дискусійний характер та стосуються подальшого уточнення операціоналізації, рівнів застосування та управлінського використання запропонованої моделі й не знижують загальної позитивної оцінки дисертації.

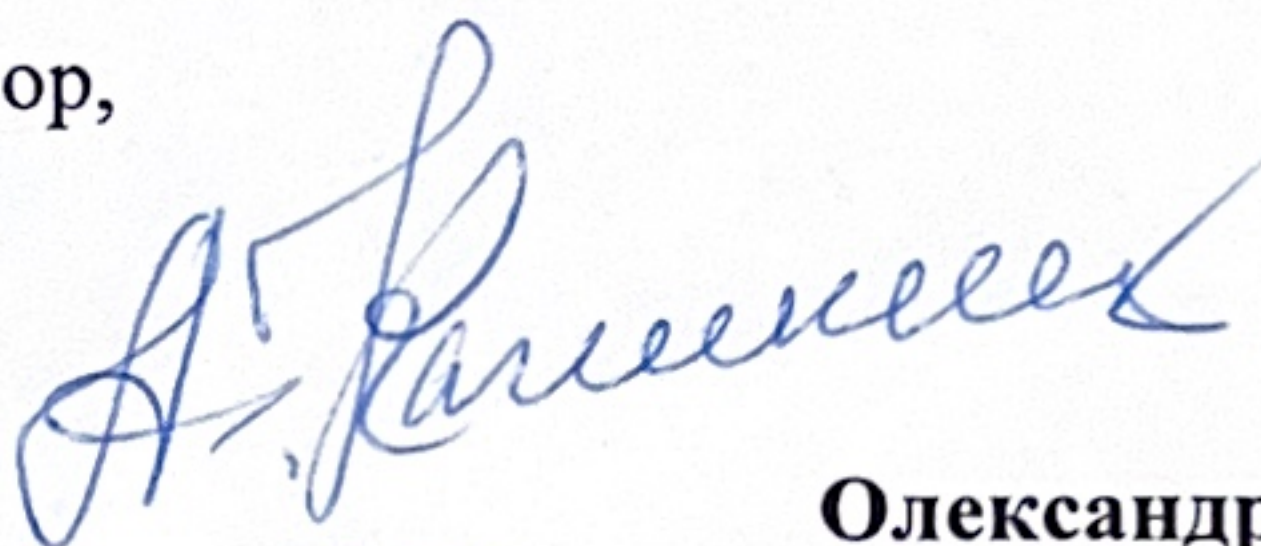
Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Ратнікова Дмитра Геннадійовича є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому розв'язано актуальну наукову проблему розвитку теоретико-методичних засад інтегративної діагностики економічної спроможності підприємств будівельного девелопменту та підтримки стратегічних рішень у мультипроектному середовищі за умов невизначеності. Робота відзначається цілісністю задуму, системним використанням методів економічного аналізу й моделювання та практичною спрямованістю одержаних результатів.

За змістом, науковим рівнем і спеціальністю дисертація відповідає профілю спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Вважаю, що за основними науковими та кваліфікаційними характеристиками робота відповідає вимогам пунктів 7-9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор, Ратніков Дмитро Геннадійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за зазначеною спеціальністю.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
Київського національного
економічного університету
імені Вадима Гетьмана

Олександр КАЛІНІН

